

Uniwersytet Łódzki
Uniwersytet Łódzki
<https://son.uni.lodz.pl>

Publikacja / Publication	Ewa Bulisz, Gatunkowe ukształtowanie współczesnej prasy kobiecej. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2022, ss. 316, ISBN 978-83-227-9646-7, Grochala-Woźniak Beata
DOI wersji wydawcy / Published version DOI	http://dx.doi.org/10.33077/uw.24511617.sm.2023.1.734
Adres publikacji w Repozytorium URL / Publication address in Repository	https://son.uni.lodz.pl/info/article/UL03f49de9d14145a2b14c69b49ef63ed8/
Data opublikowania w Repozytorium / Deposited in Repository on	8 maj 2023
Rodzaj licencji / Type of licence	Attribution - NonCommercial 4.0 (CC BY-NC 4.0)
Cytuj tę wersję / Cite this version	Grochala-Woźniak Beata: Ewa Bulisz, Gatunkowe ukształtowanie współczesnej prasy kobiecej. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2022, ss. 316, ISBN 978-83-227-9646-7, Studia Medioznawcze, vol. 24, nr 1, 2023, s. 118-121, DOI:10.33077/uw.24511617.sm.2023.1.734

Ewa Bulisz, *Gatunkowe ukształtowanie współczesnej prasy kobiecej*

Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2022, ss. 316,

ISBN 978-83-227-9646-7

Beata Grochala

beata.grochala@uni.lodz.pl

Uniwersytet Łódzki

ORCID: 0000-0002-3885-8964

Trwająca od lat dyskusja nad ukształtowaniem genologicznym mediów przechodzi przez rozmaite etapy. Sformułowany pod koniec XX wieku przez Edwarda Balcerzana (1999) postulat wyodrębnienia „genologii multimedialnej” stał się przyczynkiem do naukowej debaty nad sensem wyróżniania różnych rodzajów genologii – obok historycznie uwarunkowanej genologii literackiej wskazywano na genologię lingwistyczną (Witosz, 2005), dziennikarską (Wolny-Zmorzyński & Kozieł, 2013), medialną (Fras, 2012), transmedialną (Lutostański, 2019). Po ponad 20 latach coraz częściej mówi się o powrocie do genologii jako takiej, nieopatrzonej przydawką wyodrębniającą jej zakres. Duża w tym zasługa Marii Wojtak (2019), lubelskiej badaczki, która zapoczątkowała w pierwszych latach XXI wieku nowy sposób patrzenia na gatunek, tworząc koncepcję wzorca gatunkowego, gatunku w formie kolekcji, kolekcji gatunków etc. Zaproponowane przez M. Wojtak instrumentarium badawcze sprawdza się doskonale podczas analizowania rozmaitych typów wypowiedzi dziennikarskich w różnych mediach, czego dowodem są kolejne publikacje dotyczące ukształtowania gatunkowego jakiegoś wycinka przestrzeni medialnej. Zalicza się do nich książka Ewy Bulisz poświęcona genologicznemu oglądowi prasy kobiecej.

W tym miejscu warto poczynić pewną dygresję. Rozwój internetu, rozmaitych portali, wreszcie e-prasy miał spowodować upadek czasopism w tradycyjnej papierowej wersji. Tymczasem wciąż funkcjonują one na rynku, a prasa kobieca nieustannie plasuje się na czołowych pozycjach w badaniach czytelnictwa w Polsce (w roku 2022 na drugim miejscu wśród tygodników znalazło się „Życie na Gorąco”, a klasyfikację dwutygodników całkowicie zdominowały tytuły adresowane do kobiet; pierwsze trzy to: „Przyjaciółka”, „Z Życia Wzięte”, „Pani Domu” – por. *Polskie Badania Czytelnictwa*, b.d.). Książka E. Bulisz wpisuje się zatem w nurt niezmiernie ważnych badań genologicznych dotyczących jednego z najpopularniejszych segmentów prasy drukowanej w Polsce.

Recenzowana monografia liczy 316 stron, składa się ze *Wstępu*, dwóch rozdziałów o charakterze teoretycznym (*Zarys teorii gatunków*; *Czasopisma kobiece – charakterystyka ogólna*), kluczowego dla pracy rozdziału analitycznego (*Konstelacja gatunkowa w prasie kobiecej*) oraz *Zakończenia*. Do pracy dołączona jest obszerna, zawierająca prawie trzysta pozycji bibliografia, która rejestruje niemal wszystkie opracowania z zakresu badania gatunków medialnych. To bardzo cenne zestawienie, pokazujące, jak istotnym elementem badań nad mediami jest genologia.

Choć prasa kobieca doczekała się licznych opracowań naukowych, zwłaszcza dotyczących jej historii i rozwoju (aspekt kulturowy, edukacyjny, społeczny), to jednak brak wśród nich prac zorientowanych genologicznie i właśnie tę lukę wypełnia omawiana publikacja. Jej problematyka jest bowiem zogniskowana wokół ukształtowania gatunkowego współczesnych czasopism kobiecych. Bazę materiałową stanowią „losowo wybrane pisma kobiece ukazujące się od początku XXI wieku, czyli w latach 2000–2020” (s. 13). E. Bulisz słusznie rezygnuje z badania prasy ukazującej się między 1989 a 2000 rokiem. Wskazuje na jej wtórność wobec analogicznych tytułów publikowanych przede wszystkim w Niemczech (co wynikało z rozwoju niemieckich koncernów prasowych w Polsce). Za wskazaną cezurą czasową przemawia także obecne w tytule monografii słowo „współczesna”. W humanistyce przyjęło się traktować rok 1989 jako swoistą granicę tego, co współczesne. Tymczasem od owego roku minęło już prawie 35 lat – lat ogromnego rozwoju technologicznego, co sprawia, że warto zawęzić granice pojmowania współczesności choćby do wieku XXI, jak czyni to autorka omawianej książki. Pewne wątpliwości może budzić wskazana przez autorkę „losowość” doboru próby. Jednak dokładna analiza bazy materiałowej pokazuje, że E. Bulisz przebadła aż 53 tytuły z obszaru prasy kobiecej (wszystkie zaprezentowane są w *Aneksie*), a ich skrócona charakterystyka wskazuje na pewną efemeryczność wydawniczą – część czasopism w okresie objętym badaniem była likwidowana, część zawieszała działalność, by ją wznowić, część zmieniała częstotliwość ukazywania się itp. Wszystkie te czynniki sprawiły, że niemożliwy był linearny, ściśle określony parametrami czasowymi dobór próby badawczej. Trzeba w tym miejscu wspomnieć, że E. Bulisz dużo uwagi poświęca wskazaniu zakresu pojęcia „prasa kobieca”. W tym celu przywołuje rozmaite typologie czasopism adresowanych do pań, m.in. Zofii Sokół, Ryszarda Filasa, Doroty Zaworskiej-Nikoniuk, Beaty Trzop czy Edyty Zierkiewicz. Proponuje także autorską klasyfikację funkcjonalną, w której wyodrębnia pisma dla idealnych pań: poradnikowe, zwierzeniowe, rozrywkowo-plotkarskie, a także pisma dla kobiet nowoczesnych: zakupowe, sylwetkowe i luksusowe (s. 70–71). Za nowatorskie należy uznać zwłaszcza rozróżnienie poczynione ze względu na odbiorcę. Zwyczajowe określenie adresata tego typu prasy (kobieta) zostaje „rozbite” na dwa typy – kobiety idealne i nowoczesne. To dychotomiczne zestawienie może budzić pewne wątpliwości, a autorka nie wyjaśniła precyzyjnie motywacji takiego podziału. Wydaje się, że źródłem jest sposób profilowania odbiorcy przez nadawców medialnych, choć same określenia „kobieta nowoczesna” i „idealna pani” budzą kontrowersje. E. Bulisz podkreśla, że niezależnie od typu wszystkie czasopisma kobiece łączy podejmowanie tematów związanych z wyglądem. Cechę tę uznaje za obligatoryjną dla omawianego segmentu prasy. Jednocześnie wskazuje na wyraźne rozróżnienie prasy kobiecej i prasy feministycznej, która pozostaje poza obszarem badań podjętych w książce.

W zakresie metodologicznym w omawianej publikacji wykorzystywane są przede wszystkim narzędzia wypracowane przez M. Wojtak. Autorka prezentuje jednak szerokie spektrum badań nad gatunkami w mediach, wywodząc je od Stefanii Skwarczyńskiej i Michała Bachtina, poprzez Jerzego Bartmińskiego, Stanisława Gajdę, Antoniego Furdalą, Annę Wierzbicką, Danutę Ostaszewską czy Bożenę Witosz. Podejście lingwistyczne łączy z badaniami medioznawczymi Andrzeja Kaliszewskiego, Kazimierza Wolnego-Zmorzyńskiego, Janiny Frasz, Wojciecha

Furmana i innych. Przyjętą metodę badawczą E. Bulisz określa jako „genologię lingwistyczną, zorientowaną medioznawczo (prasowo)” (s. 14), jednocześnie zaś podkreśla, że analizy sytuują się w obrębie genologii opisowej, ujmowanej przez M. Wojtak (2019, s. 109) jako otwarta przestrzeń poznawcza wypełniana przez określone style myślowe.

W najważniejszym dla całej publikacji rozdziale trzecim autorka stawia tezę badawczą dotyczącą mechanizmu decydującego o ukształtowaniu gatunkowym współczesnej prasy kobiecej – jest to redukcjonizm genologiczny. Ów koncept, zaczerpnięty od M. Wojtak, w odniesieniu do czasopism badanych przez E. Bulisz przejawia się m.in. w redukcji wybranych gatunków, modyfikowaniu konwencji gatunkowych, wprowadzaniu mechanizmu substytucji (s. 75). Teza ta znajduje swoje uzasadnienie w analizie poszczególnych gatunków, a są to: porada prasowa, sylwetka prasowa, wywiad prasowy oraz tzw. gatunki anonsujące. Lista gatunków właściwych dla prasy kobiecej wydaje się wyjątkowo krótka, jednak analizy zaprezentowane przez E. Bulisz pokazują, że wymienione powyżej byty genologiczne stanowią gatunki najbardziej typowe, a ich niewielka liczba dowodzi wspomnianego redukcjonizmu. Należy też zaznaczyć, że większość z nich występuje w bardzo licznych odmianach, wskazujących na polimorficzność genologiczną. I tak np. porada może przybrać postać sygnału, zapowiedzi, wzmianki, wiadomości czy poczty redakcyjnej, ale również może być opisywana jako forma kolekcji (przyjmująca kształt mozaiki, kolażu, sylwy, okazu), w której przejawia się kreatywność dziennikarska. W analogiczny sposób kształtuje się zróżnicowanie gatunkowe sylwetki prasowej, która występuje w postaci anonsu, wzmianki, wiadomości, wspomnienia oraz kolekcji gatunków (w kształcie mozaiki). Na tym tle najmniej zróżnicowane są wywiady prasowe mające charakter wizerunkowy (sylwetka w formie wywiadu) lub poradnikowy (porada w kształcie wywiadu) oraz gatunki anonsujące: zapowiedź z okładki, zapowiedź stowarzyszona ze spisem treści, edytorial, spis treści i wypowiedzi satelickie.

Warto wspomnieć, że E. Bulisz w swoich analizach zwraca uwagę nie tylko na tekst linearny, ale także na jego architekturę, rozczłonkowanie, towarzyszące zdjęcia, ilustracje, infografiki itp. Współtworzą one omawiane gatunki, a niejednokrotnie stają się nawet sposobem wyrazu danego gatunku (np. infografiki o funkcji poradnikowej).

Książka E. Bulisz pokazuje, że badania genologiczne są potrzebne. Choć przeciwnicy genologii twierdzą, że komercjalizacja mediów powoduje zaburzenia w obszarze ukształtowania gatunkowego tekstów (por. Wolny-Zmorzyński & Koziół, 2013, s. 34), to jednak, jak pokazuje recenzowana publikacja, gatunki mają się dobrze. Zmieniają jedynie swój kształt, ewoluują, co uznać należy za cechę pozytywną. Autorka *Gatunkowego ukształtowania współczesnej prasy kobiecej* stwierdza, że przeprowadzone przez nią analizy nie wyczerpują podjętej tematyki. Przeciwnie, otwierają kolejne przestrzenie badawcze, za które uznaje: dzieje gatunkowego ukształtowania prasy kobiecej, uwarunkowania komunikacyjne, zwłaszcza w okresach rozwoju prasy uwarunkowanej ideologicznie, badania dotyczące indywidualności twórczych, opisy pojedynczych tytułów prasowych, badania porównawcze na tle innych typów prasy specjalistycznej (s. 19). Listę zagadnień związanych z analizą tak prasy jako takiej, jak i prasy kobiecej, która warta jest refleksji badawczej, można wzbogacać o kolejne punkty, np. o analizę konkretnych gatunków w aspekcie historycznym, zróżnicowanie gatunkowe tytułów prasowych adresowanych do mężczyzn czy badania komparatystyczne w tym zakresie. Publikacja E. Bulisz stanowi bowiem doskonały punkt wyjścia do kolejnych genologicznych eksploracji prasy.

Kończąc swoje rozważania, E. Bulisz zauważa: „Wbrew utrwalonym przekonaniom, zwłaszcza publicystów, a także niektórych badaczy, prasa kobieca jest niezwykle starannie redagowana, redakcje tego typu pism dbają o swoich czytelników [...], stale wzbogacając swą ofertę pod względem form wypowiedzi, a zwłaszcza ich realizacji” (s. 292). Dzięki zaprezentowanym

w książce badaniom prasa kobieca rzeczywiście zyskuje nowy wymiar, zostaje ukazana jako pełnoprawny element rynku czytelnictwa w Polsce, a jej redaktorzy – jako kreatywni twórcy, poszukujący nowych rozwiązań. Długa tradycja czasopism kobiecych w Polsce, sięgająca XIX wieku, połączona z ich stałym rozwojem oraz zainteresowaniem ze strony czytelników stanowią dobry prognostyk dla rozwoju tej sfery rynku medialnego. Omawiana publikacja pokazuje, że nawet gatunki obecne od początku istnienia prasy kobiecej, jak np. porada, mogą się rozwijać i zyskiwać nowe oblicze, co z kolei przyciąga odbiorców.

Monografia Ewy Bulisz to bardzo ważna pozycja zarówno dla medioznawców, lingwistów, mediolingwistów, genologów, jak i praktyków, ludzi mediów, dziennikarzy i wydawców. Książka napisana jest przystępnym językiem, dzięki czemu może stanowić wartościową lekturę nie tylko dla wąskiego grona specjalistów. Bogaty materiał empiryczny, liczne ilustracje obrazujące omawiane zagadnienia czynią z tej publikacji nie tylko pracę naukową, ale i przewodnik dobrych praktyk. Czytelnik ma do czynienia z dziełem przemyślanym, uporządkowanym i kompletnym, jednocześnie zaś wskazującym na nowe obszary badawcze. E. Bulisz pokazała, że zawiła problematyka genologii może być zaprezentowana z ogromną rzetelnością naukową, w sposób wnikliwy, skrupulatny, a jednocześnie interesujący dla odbiorcy.

Na zakończenie refleksja o charakterze ogólnym. Lektura omawianej książki, ale także inne publikacje pozostające w kręgu genologii pokazują, że wieszczona „zagłada gatunków” (Balbus, 2000) nie nastąpiła. Więcej, gatunki mają się dobrze, a ich rozwój sprawia, że naukowcy jeszcze długo będą mogli eksplorować ten obszar badań nad mediami. Jak bowiem twierdzą K. Wolny-Zmorzyński i A. Kozieł: „Współczesna genologia ma walory praktyczne pozwalające postrzegać ewolucję gatunków wraz ze zmianą metod i sposobów komunikowania masowego, pozwala systematyzować strumień nowych lub hybrydowych przekazów i »oswajać« z nimi odbiorców” (2013, s. 27). Monografia Ewy Bulisz bez wątpienia może stać się inspiracją do dalszych badań gatunków w mediach.

Bibliografia

- Balbus, S. (2000). „Zagłada gatunków”. W W. Bolecki & I. Opacki (Red.), *Genologia dzisiaj* (s. 19–32). Warszawa: Instytut Badań Literackich.
- Balcerzan, E. (1999). W stronę genologii multimedialnej. *Teksty Drugie*, 6(59), 7–24.
- Fras, J. (2012). Podstawy identyfikacji i typologii wypowiedzi w mediach masowych. W E. Kulczycki & M. Wendland (Red.), *Komunikologia. Teoria i praktyka komunikacji* (s. 13–29). Poznań: Wydawnictwo Naukowe Instytutu Filozofii UAM.
- Lutostański, B. (2019). Prolegomena do genologii transmedialnej. *Tekstualia*, 3(58), 3–20. doi: 10.5604/01.3001.0013.6420
- Polskie Badania Czytelnictwa; luty 2022 – styczeń 2023; CPW; grupa celowa: osoby w wieku 15–75 lat, N=23 546, realizacja: Kantar Polska, Ogólnopolski Panel Badawczy Ariadna. (b.d.). Pobrane 6 marca 2023 z <https://www.pbc.pl/czytelnictwo>
- Witosz, B. (2005). *Genologia lingwistyczna. Zarys problematyki*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Wojtak, M. (2019). *Wprowadzenie do genologii*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Wolny-Zmorzyński, K., & Kozieł, A. (2013). Genologia dziennikarska. *Studia Medioznawcze*, 3(54), 23–34.